

مغزت را به فنا نده

جی. هارپر
متترجم: علی ملکی

سرشناسه: هارپر، فیث جی.

.Harper, Faith G

عنوان و نام پدیدآورنده: مغزکار، به فنانده/فیث. جی. هارپر؛ مترجم علی اکبر ملکی.

مشخصات نشر: قم: آلاچیان انتشارات.

مشخصات ظاهري: ۱۷۲ ص: مصوّر.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۴۳۵۲-۴-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

پادداشت: عنوان اصلی:

Unfuck your brain : using exercise to get over anxiety, depression, anger, freak-outs, and triggers, 2017.

پادداشت: کتاب حاضر با عنوان "رام کردن ذهن سرکش: روش‌های علمی تنش و اضطراب" با ترجمه

پگاه ملکیان توسط انتشارات خوب در سال ۱۳۹۹ منتشر شده است.

عنوان دیگر: رام کردن ذهن سرکش: روش‌های علمی تنش و اضطراب.

موضوع: آسیب روانی -- درمان -- به زبان ساده

موضوع: Psychic trauma -- Treatment -- Popular works

موضوع: فشار روانی -- کنترل

موضوع: Stress management

موضوع: بهداشت روانی

موضوع: Mental health

موضوع: روان درمانی

موضوع: Psychotherapy

شناسه افوده: ملکی، علی اکبر، ۱۳۶۸، -، مترجم

رده‌بندی کنگره: RC552

رده‌بندی دیوبی: ۶۱۶/۸۵۲۱

شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۷۴۶۹۰

عنوان ■ مفترضت را به فنا نمود
ناشر ■ آلاچیق کتاب
نویسنده ■ فیث، جن، هاربر
متترجم ■ علی اکبر ملکی
سروپرستار ■ الهام سادات یاسینی
ویراستار ■ رضا صادقیان
طراح جلد و صفحه آرا ■ حامد عطائی فرزانه
شابک ■ ۹۷۸-۶۲۲-۹۴۳۵۲-۴-۳
چاپ ■ اول ۱۴۰۲
تیراز ■ ۱۰۰ نسخه
چاپ ■ زمستان
صحافی ■ جواهری

آدرس: خیابان انقلاب، خیابان لیافی نژاد، بین منیری جاوید و ۱۲ فوروردین، پلاک ۱۹۱
تلفن: ۰۹۱۲۷۲۳۷۵۰۹ - ۶۶۹۶۲۹۵۹ / همراه: ۰۹۱۲۷۲۳۷۵۰۹

حقوق چاپ و نشر برای انتشارات آلاچیق کتاب محفوظ است.

فهرست

۱	.....	مقدمه
۱۷	.....	بخش اول: آسیب روانی معز
۱۹	.....	۱: مغز ما چطور به فنا می کند؟
۳۷	.....	۲: آسیب روانی چطور سیم پیچید و ما را عوض می کند؟
۵۵	.....	۳: مغز خود را از به فنا رفتن نجات دهید
۶۷	.....	۴: بهترشدن؛ مغز خود را مجدد آموزش دهید.
۹۷	.....	۵: دریافت کمک (حروفهای)
۱۱۳	.....	بخش دوم: مغز شما مشغول زندگی است
۱۱۷	.....	۶: اضطراب
۱۲۹	.....	۷: عصبانیت
۱۴۱	.....	۸: اعتیاد
۱۵۵	.....	۹: افسردگی
۱۶۱	.....	۱۰: اهمیت گرامی داشتن سوگواری
۱۷۱	.....	نتیجه گیری: نرمال جدید

مغز ما چطوری به فنا می‌رود؟ بیایید چند دلیلش را مرور کنیم: عصبانیت، افسردگی، اضطراب، استرس، غم از وست دادن یکی از عزیزان، مصرف مواد مخدر، الگوهای رفتاری احمقانه، رابطه همسر اس س بی‌عقلی یا این طوری که یکی از دوستانم چند وقت پیش به من گفت: «سه شنبه همچنان‌طور می‌شیم دیگه!»

قسمت زیادی از آنچه ما بیماری روانی می‌نامیم، در واقع داستانش این است که مواد شیمیایی مغز ما حال و روزشان خوش نیافرند. محبتین بخش بسیاری اش برآمده از اتفاقات وحشتناکی است که در زندگی مان تجربه می‌کنیم و در حال مقابله با آن‌ها هستیم.

پیش‌تر رسم بر این بود که ژن‌هایمان را مقصیر کل واکنش‌هایی بدانیم که به آسیب‌های روانی و اوضاع اضطراب‌آور نشان می‌دهیم؛ اما بر طبق آخرین مطالعات، فقط دو تا پنج درصد از مشکلات روانی‌ای که مردم درگیرش هستند، ناشی از یک ژن معیوب است؛ پس می‌دانیم که علت این دست از مشکلاتمان، بیش از آنکه فکرشن را می‌کنیم، محیطی است که در آن زندگی می‌کنیم و نیز شیوهٔ برخوردمان با آن محیط.

این طور چیزها، یعنی عصبانیت و افسردگی و نظایر آن، راهبردهای تطبیقی

هستند. اگر به بقیه چیزهایی که می‌گوییم باور ندارید، امیدوارم این یکی را از من پیذیرید: این احساسات کاملاً طبیعی هستند. مغز ما به طور ذاتی برای محافظت از بدن ساخته شده است؛ پس وقتی حال خوشی نداریم، در واقع دارد همین رویه را پیش می‌برد.

رفتارهای ما نتیجه واکنش به مزخرفاتی است که هر روز با آن‌ها سروکله می‌زنیم. مغز ما، هم به رویدادهای هولناک زندگی واکنش نشان می‌دهد و هم به تعاملات و روابط سمتی روزانه‌مان؛ یعنی وقتی که دیگران ما را خشمگین می‌کنند و پایشان را از گلیمشان درازتر می‌کنند و امنیتمان را تهدید می‌کنند. آش شله قلم‌کاری است برای خودش.

بعدش هم این احساس به فنا رفتن به یک دور باطل تبدیل می‌شود. ما به سبب حال نابسامان و پریشان خودمان احساس حال خرابی و داغان‌بودن می‌کنیم. احساس می‌کنیم طبقه‌ای از هم پاشیده‌ایم یا سرتاپا عیب هستیم. این بدترین حسی است که می‌شود در این مسیر داشت. وقتی کمپانی عیب باشی، درست بشو نخواهی شد. پس چرا به خودمان زحمت می‌کنیم و سعی کنیم اوضاع را مرتب کنیم؟ اما اگر می‌دانستی این احساسات و افکار را کجا می‌آیند و مزخرفاتی که در سرت هست، تو را به کجا می‌برد چه؟ اگر واقعاً می‌توانیم طور کامل فهمید که آن‌ها چیستند چطور؟ اگر بدانیم اوضاع از چه قرار است، این احساسات و افکار حال خراب‌کن را می‌شود اصلاح کرد.

یکی از چیزهای کوفتی خیلی مهم همین است. وقتی بدانیم مشکلات خاصی داریم، جای اینکه فقط ذهنمان را درگیر نشانه‌هایش کنیم، شانس بهبودمان بیشتر می‌شود. اگر اضطراب یا افسردگی را بدون اینکه به علت آن‌ها توجه کنیم، در نظر بگیریم، دیگر برای بهترشدن اوضاع واحوالمان دست به کاری نمی‌زنیم؛ مثلاً، اگر بدنتان پر از جوش شده باشد، (می‌دانم مثال چرکی است!) می‌توانید جوش‌ها را درمان کنید تا دیگر اثری از آن‌ها روی صورتتان نماند؛ اما اگر متوجه نشوید که به چه چیزی حساسیت داشتید چه؟ احتمالاً باز جوش‌ها به سراغتان می‌آیند. مغز

هم همین طور است. اگر به علت کارهایی که انجام می‌دهی آگاه باشی، راحت‌تر می‌توانی اوضاع را سروسامان بدهی. قرار هم نیست که این علت‌ها با کلمات قلمبه سلمبه و پیچیده توضیح داده شود تا با عقل جور در بیاید و بشود کاری کرد. دوستان، من روان درمانگرم. مشاور رسمی هستم و کلی مدرک دیگر در زمینه روابط جنسی و مهارت‌های زندگی و رژیم درمانی دارم. عضو هیئت علمی هستم و در سرتاسر آمریکا کلاس برگزار می‌کنم. روان درمانگر موضوع‌های آسیب روانی هستم؛ به این معنی که آسیب روانی را هم مثل عارضه‌های دیگر می‌توانم درمان کنم. این کارها دو پیامد برای من داشته است:

۱. در بسیاری از محافل راهم نمی‌دهند؛

۲. به نظر می‌رسد مراجعان من، نسبت به مراجعان همکارم، زودتر حالشان خوب می‌شود؛ دلیلش هم این است که همکارانم آگاهانه به سراغ کار روی آسیب روانی نمی‌روند.

خودمشکر بازی دنباله آن مراجعانم هستند که کل این کارهای کوفتی را انجام می‌دهند. من فقط به آن می‌توانم آسیب روانی دهم. من فقط در خط پایان، پرچم به دست گرفته‌ام و می‌گویم: «از این سمت ~~جایی~~ من آن قدری در حوزه سلامت روان فعالیت داشته‌ام که بتوانم خود را پیش‌کسوت و کارهای این حوزه بدانم. این راهم به شما بگویم که درک کنونی ما از آسیب‌های روانی یک انداز نسبتاً جدید است. سال‌ها پیش، روی برنامه‌ای کار می‌کردم که اولین نمونه از نوع خود بود. ما گروه‌های بهبود آسیب‌های روانی را تشکیل داده بودیم. در آن گروه‌ها متوجه شدم که اگر تمرکزمان را روی سابقه آسیب‌های روانی بگذاریم، تا اینکه برچسب‌های مختلفی مثل افسردگی و اضطراب و اعتیاد روی آن‌ها بزنیم، به مراجعان کمک می‌کنیم که زودتر بهبود یابند. از آن موقع به بعد، روش‌های مختلف درمان آسیب‌های روانی را آموزش دیدم و به نهادها و برنامه‌های مختلف کمک کردم که به سمت استفاده از مدلی از درمان بروند که محورش آسیب روانی است.

من در حال حاضر، یک مطب خصوصی دارم و تمرکزم روی حل و فصل

مشکلات مرتبط با روابط و دوستی‌هاست. حدس بزنید بزرگ‌ترین مشکلی که مراجعاً نداشتند، چه بود؟ ساقه آسیب روانی. (سر چرکش را همه‌جا فرو کرده است). در طول دوران فعالیتم، فهمیده‌ام که وقتی همه‌چیز را ساده توضیح می‌دهم، مراجعم می‌گویید: «تو روشن! دقیقاً همینه که می‌گمی!» این کتاب را منتشر کردم، چون هیچ‌کس دیگری قبل از من نیامده بود که همه‌این مطالب را به شکلی ساده و کاربردی یکجا گردآوری کند. من دیده‌ام که وقتی شما این چیزهای کوفتی را بدانید، حال و روزتان بهتر می‌شود و این اتفاق می‌تواند زودتر هم برایتان پیش بیاید.

شاید این سخن کاروکاسبی ام را کساد کند؛ اما من فکر نمی‌کنم همه انسان‌ها به روان درمانگر و دارو و درمان نیاز داشته باشند. امیدم این است که هرکسی برای اصلاح زندگی‌اش راه‌وروشی پیدا کند؛ اما هرکدام از ما باید راه‌وروشی پیدا کنیم که بیش از دیگر روش‌ها بایمان منطقی به نظر می‌رسد. بعضی از افراد به سراغ مراقبه می‌روند، بعضی وروت می‌کند، بعضی مربی رشد فردی دارند، بعضی به سراغ روان درمانگر می‌روند و بعضی دیگر انجام می‌دهند از بیخوبین متفاوت. تمامی این روش‌ها خوب است؛ خب، چون این است که شما دارید انجامش می‌دهید. هرکاری که به شما دلیلی برای زندگی بدهد، این دلیل انجام آن کار را بدانید، مرا مطمئن می‌کند که همه‌چیز در وضعیت بهتری قرار خواهد گرفت. هدف نهایی این است که اوضاع را به سود خودتان تغییر بدهید. دیگر مهم نیست چه کاری انجام می‌دهید.

این کتاب به درد چه کسانی می‌خورد؟

این کتاب به درد آدم‌هایی می‌خورد که دائم می‌پرسند: «اما خب چرا باید این کار رو بکنم؟» یعنی آن دست از افرادی که وقتی کودک بودند، والدین خودشان را با پرسیدن سوالاتی درباره هستی کفری می‌کردند؛ چون می‌خواستند بدانند از کجا آمده‌اند و آمدنشان بهر چه بود تا جایگاه خودشان را بدانند. به همین خاطر، دانستن چرایی چیزها لازم و به درد بخور است.

این کتاب برای همه آن‌هایی است که حالشان از این به هم می‌خورد که دیگران بهشان بگویند چه کاری باید بکنند و چه کاری را نکنند و نیز آن‌هایی گه می‌خواهند ابزار و اطلاعاتی در دست داشته باشند تا بدانند برای بهبود حالشان چه کاری می‌توانند انجام دهنند. شما این چیزهای کوفتی را یا خودتان تشخیص می‌دهید یا یک روان‌درمانگر درجه‌یک که بهتر از شما می‌داند چطور باید راه را از چاه تشخیص داد. به هر صورت، می‌دانید که پایتان را که به این دنیا گذاشتید، مسئولیتی در قبال زندگی لعنتی تان دارید؛ چون پیامدهای آن هرچه باشد، مسئولیت کوفتی شان با خود خود شماست.

همچنین این کتاب برای آن دست از افرادی مناسب است که دیگر توان شنیدن یا فکرکردن به جملاتی که آن‌ها را خل و وضع یا کودن یا تن‌لش یا سوسول خطاب می‌کند، ندارند. آن گروهی از افراد که از داشتن حس بد درمانده شده‌اند؛ حتی درمانده‌تر از آن افرادی که فکر می‌کنند از حال خرابی خودشان لذت می‌برند. از آن دست افرادی که می‌دانند آن کسانی که می‌خواهند بیچاره و دربه در حس بهتری داشتن طفه‌می‌روند. آن کسانی که فکر می‌کنند از آدم‌ها نیستید؛ اما شما گیر کرده‌اید باشند. گندش بزند! البته که شما از این دست آدم‌ها نیستید؛ اما شما گیر کرده‌اید و هیچ نمی‌دانید علتش چیست. به طور خلاصه این کتاب درباره این است که بدانید چرا آدم بیچاره‌ای هستید تا پس از اینکه علت‌ش را فهمیدید، کاری برایش کنید.

در این کتاب قرار است چه اتفاقی بیفتد؟

خب، خب، شما فکر می‌کنید که «همه چیز عالی است و دشواری نداریم. این کتاب چطور قرار است به ما کمک کند؟ این کتاب با انواع کتاب‌های خودیاری دیگر که هزاران بار تجدیدچاپ شده است و هزارتاپیش در کتابخانه‌هایمان است، مثلاً چه فرقی می‌کند؟ بدجور به این کتاب مشکوکم.» حق دارید. باید هم مشکوک باشید. قفسه‌های کتاب من هم پر است از این جور

کتاب‌ها. احتمالاً همه آنچه شما خوانده‌اید، من هم خوانده‌ام؛ اما این کتاب به جد متفاوت است. شوخی نمی‌کنم.

اول اینکه قرار است چند مطلب علمی برای شما بازگو کنم. نه از آن دست مطالب علمی به غایت پیچیده و حوصله‌سربر، نه؛ از آن دست مطالب علمی که بگویید: «پسر، همینه‌ها! چطور تا به حال هیچ‌کس این‌ها رو برای من توضیح نداده بود؟» تجربه شخصی‌ام می‌گوید که قرار نیست دوازده سال آزگار به دانشگاه بروید و وام دانشجویی بگیرید تا این مطالب کوفتی را بفهمید. من در عرض پنج تا ده دقیقه، آنچه را در مغزمان می‌گذرد و باید بدانید، توضیح می‌دهم. (یا اگر قرار است از روی نوشته بفهمید، به اندازه تعداد صفحات کتاب). دوم اینکه قرار نیست این مطالب علمی کوفتی درباره مغز را برای شما بازگو کنم و بعد بگویم که «بله، بله، مغز شما به فنا رفته سرویس شده‌اید». و راهم را کج کنم. می‌خواهم کلی توصیه خوب به شما بکنم که بسیار کاربردی هستند و قبلًا جواب پس داده‌اند و با آن‌ها می‌توانید وضعیت بهتری داشته باشید. همه که با «بخارور»، «دعائیکن»، «عشق بورز» کارشان درست نمی‌شود. (اصلًا هم خوبی نمی‌کنم). اکثر ما هر روز صبح باید از خواب بیدار شویم و با زندگی کشتنی بکیریم و سریع کنیم در طول این فرایند بفهمیم که چطور می‌توانیم وضعیت‌مان را بهتر کنیم. بهترین وضعیت معنی‌اش این نیست که قرار است خودتان هیچ‌کاری نکنید و لباس‌هایتان را دیگران بیندازند تا ماشین لباس‌شویی و با انداختن کار بر دوش دیگران حال بهتری داشته باشید؛ بلکه قرار است این کار کوفتی را خودتان به بهترین نحو انجام دهید. چون می‌دانید چیست؟ وضعیت لاعلاجی ندارید. خودتان نیز بی‌دست‌وپا نیستید. می‌توانید حالتان را بهتر کنید. اگر برای درمان به مطب من آمده بودید، با هم‌دیگر این کشتنی را تا مرز تسلیم شدن مشکلات پیش می‌بردیم. این دو مین کار خوبی است که می‌توانید انجام دهید و کاری است که به‌حتم جواب می‌دهد.

سوم اینکه قرار است روش‌های درمانی مختلفی را بررسی کنم. خب، من مخالف دوا و دارو و پزشکی غربی نیستم؛ اما معتقد‌ام این‌ها هم مانند بسیاری از

روش‌های درمانی دیگر، جایگاه مخصوص به خودشان را دارند. اصلاً درمان جامع به این معناست که آن فرد بی‌نوایی را که به سراغ من آمده است، باید در نظر بگیریم و برایش طرحی بچینم که جواب‌گو باشد؛ برای مثال، بهترین سیستم دفاعی من این است: غذای سالم، اجبار خود به ورزش گاه‌وبیگاه، مصرف مکمل‌های گیاهی، با آغوش باز به سراغ طب سوزنی رفتن، مراقبه، ماساژ و پدیکور. من با هرکسی که منکر تأثیر پدیکور در بھبودی فرد باشد، تا سرحد مرگ مبارزه می‌کنم. بهترین سیستم دفاعی پسرم فوتbal، کشتی، ورزش‌های هوایی، مراقبه، محیط مدرسه درست درمان و ترکیبی از مکمل‌های گیاهی و داروهای غربی است. هرکدام نیازهای مخصوص به خودمان را داریم. عجیب است که پدیکور در لیست پسرم نیست؛ پس مشخص است که قرار است چندین و چند روش درمان را با شما در میان بگذارم که شاید چیزی درباره شان نشنیده باشید و می‌خواهم با استفاده از آن‌ها کمک کنم که طرح حمله مخصوص خودتان را بچینید.

همچنین در سرتاسر این کتاب، تمرینات کوچکی قرار می‌دهم که بهتان کمک کند کاری را که دارید انجام دهید، سبک‌سنگین کنید. این‌ها تکلیف در منزل نیستند و امتحان نهایی ای هم نداشته‌اند؛ اما داشتن روش‌هایی برای سبک‌سنگین کردن همهٔ پیشامدهای زندگی نان را بسیار مهم است. نمی‌خواهم بگویم کتاب‌ها را هرجا می‌روید با خود ببرید تا هرجا گیر کردید، مثل یک کتاب مرجع برای یافتن راه حل داخلش را بگردید. خدا من را مرگ بدهد اگر بخواهم چنین حرفی بزنم. اگر نیازش ندارید، از آن استفاده نکنید؛ اما بدانید آن چیزی که می‌خواهید، داخلش هست.

دست به کار شوید: درجه حرارت خود را اندازه بگیرید

چند مرتبه در زندگی تان واقعاً اجازه داشته اید احساسات همانی باشد که می خواهید؟ شرط می بندم که عمرآ این اتفاق افتاده باشد؛ شاید هم به ندرت. قرار است در این کتاب در خصوص همه موانع به لعنت خدابیرزی صحبت کنیم که سر راه ما قرار می گیرند و نمی گذارند همان طوری که می خواهیم، زندگی کنیم و هدفمند باشیم و آرامشی را که دنبالش هستیم، به دست آوریم؛ یعنی آن دست از چیزهای کوفتی ای که ما رویدادهای ناشی از آسیب روانی می نامیم.

همچنین این کتاب برای آن دست از افرادی است که واکنش های استرس اور شدیدی نشان می دهند، اضطراب دارند، غم از دست دادن عزیزی را تاب می آورند، به شدت عصبانی هستند و رفتارهای ناشی از اعتیاد دارند؛ یعنی همه آن مهارت های مقابله با مشکلات که در طول زندگی از آن ها بهره می بریم، بدون اینکه تلاش کنیم آن ها را به ~~نمای خوب~~ رسانیم.

وقتی میسر می شود که این ~~نمای خوب~~ را مادرفت بخوانید، برخی از پاراگراف های این کتاب فشار زیادی به شما وارد می کند؛ چون حقیقتی بنیادی درباره زندگی و هستی شما را هدف قرار می دهد. مغز شما قرار نیست از خود ~~نمای خوب~~ این چیزها خوش حال و سرخوش شود. ممکن است نتیجه اش این باشد: «این پرتو پلاها چیه؟ کتاب رو پرت کن اون طرف». چون عموماً به ما گفته می شود احساسات منفی نداشته باشید، بد هستند و از آن ها دوری کنید. در اینجا، قرار است به طور کامل بررسی کنیم که چرا این حرف یک پرت و پلا مخصوص است.

اما در عین حال، اینکه بفهمید چه احساسی دارید، می تواند واقعاً ثمر بخش باشد. به قول معروف «درجۀ حرارت خودتان را اندازه بگیرید» و اگر بالاست، کاری برای آن بکنید. شما قرار است تمرينات بيشتری ياد بگيريد که در ادامه کتاب به آن ها می پردازم؛ اما اول از همه، بیایید تا ساده ترینش را بگوییم.

همین الان چشم های خود را بیندید و توجه کنید:

- در بدن شما چه اتفاقی دارد می افتد؟

- دارید به چه چیزی فکر می‌کنید؟ (ممکن است افکار واقعی نباشند و فقط پرش‌های حافظه‌تان باشند).
- در واکنش به آن چه احساسی دارید؟ نام آن احساسات و شدت هر کدام را هم بگویید.
- اکنون، احساس می‌کنید از لحاظ فیزیکی در بدن شما چه اتفاقی دارد می‌افتد؟
- راستش را بگویید. در زندگی روزمره‌تان با چه چیزهای لعنتی دیگری سروکار دارید که یا کمک می‌کنند مقابله کنید یا اوضاع را از چیزی که هست بدتر می‌کنند؟

این تمرین می‌تواند برای شما خیلی سخت باشد. افراد زیادی هستند که ممکن است هیچ نظر کوفتی ای درباره اینکه چه احساسی دارند، نداشته باشند. مشکلی هم نیست. این طبعاً شما باید داده‌اند که کاری به کارش نداشته باشید. به شما گفته‌اند احساستان دروغ است. مجاز نیستید چنین احساساتی داشته باشید. بنابراین، اگر نمی‌دانید که چه احساسی دارید، اعتراف کنید. وقتی این تمرین را پیوسته انجام دادید، کم کم بار دیگر سرمه‌گاهید آورد که چه احساسی دارید. اینکه متوجه احساستان نمی‌شوید، باعث نمی‌شود که اینکه کتاب خودیاری را بزنید. با کسب اطلاعات درباره خودتان است که می‌توانید بفهمید الان در چه وضعیتی هستید.

کل کاری که این تمرین انجام می‌دهد، این است که به شما قدرت می‌دهد تا مالک آنچه در درون بدن شما اتفاق می‌افتد، شوید. شما مجازید آنچه را که حس می‌کنید، حس کنید.

اینکه یاد بگیرید بار دیگر با واقعیت تجربه خود ارتباط برقرار کنید، به شما کمک می‌کند منابعی را که برای بهبود حالتان نیاز دارید، گردآوری کنید؛ چون استحقاقش را دارید. ما باید به گذشته احترام بگذاریم و آن را به یاد بیاوریم و از هرچیزی که به ما یاد داده است، قدردانی کنیم؛ اما قرار نیست دائم در گذشته زندگی کنیم؛ چون

نگاه به گذشته، حال و روز فعلی شما را بهتر نمی‌کند و قطع به یقین با اهداف آتی
شما هیچ ساختی ندارد.

www.ketab.ir